

**МАЪМУРИЙ СУДЛАРДА МАЪМУРИЙ ТАРТИБ-
ТАОМИЛЛАРНИНГ ОЧИҚЛИК, ШАФФОФЛИК ВА
ТУШУНАРЛИЛИК ПРИНЦИПИНИ ҚЎЛЛАШ АСОСЛАРИ**

Бурхонова Шахноза

Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги
Судьялар олий мактаби тингловчиси

Аннотация: ушбу мақолада маъмурий судларда маъмурий тартиб-таомилларнинг очиқлик, шаффофлик ва тушунарлилик каби демократик принципларини татбиқ этишининг ҳуқуқий ва амалий жиҳатлари таҳлил қилинган. Мазкур принциплар фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиши, давлат органлари фаолияти устидан жамоатчилик назоратини таъминлаш ва суд адолатига бўлган ишончни мустаҳкамлашда муҳим аҳамият касб этади. Шунингдек, Ўзбекистонда амалга оширилаётган суд-ҳуқуқ ислоҳотлари доирасида ушбу принципларни самарали татбиқ этиши бўйича амалий чоралар ва тавсиялар келтирилган.

Калит сўзлар: маъмурий суд, очиқлик, шаффофлик, тушунарлилик, суд ислоҳотлари, ҳуқуқий давлат, фуқаролик ҳуқуқлари, маъмурий иш юритиши, давлат назорати.

**ПРИНЦИПЫ ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНЦИПА ОТКРЫТОСТИ,
ПРОЗРАЧНОСТИ И КОМПЛЕКСНОСТИ АДМИНИСТРАТИВНЫХ
ПРОЦЕДУР В АДМИНИСТРАТИВНЫХ СУДАХ**

Бурхонова Шахноза

Слушатель Высшей школы судей при Высшем судейском совете Республики
Узбекистан

Аннотация: в статье рассматриваются правовые и практические аспекты реализации демократических принципов открытости, прозрачности и понятности в административных процедурах, проводимых административными судами. Эти принципы играют важную роль в защите

прав и свобод граждан, обеспечении общественного контроля над деятельностью государственных органов и укреплении доверия к правосудию. Также анализируются меры, предпринимаемые в Узбекистане в рамках судебно-правовых реформ, и предлагаются рекомендации по повышению эффективности их применения.

Ключевые слова: административный суд, открытость, прозрачность, понятность, судебные реформы, правовое государство, гражданские права, административное судопроизводство, государственный контроль.

**PRINCIPLES OF IMPLEMENTING THE PRINCIPLE OF
OPENNESS, TRANSPARENCY AND UNDERSTANDABILITY OF
ADMINISTRATIVE PROCEDURES IN ADMINISTRATIVE COURTS**

Burkhonova Shakhnoza

Student of Higher School of Judges under the Supreme Judicial Council of the
Republic of Uzbekistan

Abstract: *this article analyzes the legal and practical aspects of implementing democratic principles of openness, transparency and understandability of administrative procedures in administrative courts. These principles are of great importance in protecting the rights and freedoms of citizens, ensuring public control over the activities of state bodies, and strengthening confidence in judicial justice. Also, practical measures and recommendations for the effective implementation of these principles within the framework of the judicial and legal reforms being implemented in Uzbekistan are presented.*

Key words: *administrative court, openness, transparency, comprehensibility, judicial reforms, rule of law, civil rights, administrative proceedings, state control.*

Хуқуқий демократик жамиятда фуқароларнинг давлат органлари фаолияти устидан шикоят қилиш, ўз ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш имкониятини берувчи маъмурий судлар тизими муҳим ўрин тутди. Суд адолатига ишончни таъминлаш, фуқароларнинг давлат бошқаруви жараёнида иштирок этишини мустаҳкамлаш ва маъмурий ҳуқуқбузарликларни бартараф этишда маъмурий иш юритувнинг очиқлик, шаффоқлик ва тушунарлилик принципларини татбиқ этиш муҳим аҳамиятга эга.

Сўнги йилларда Ўзбекистон Республикасида маъмурий судлов тизими шакллантирилиб, фаол ривожланиб бормоқда. 2017 йилда қабул қилинган “Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисида”ги Кодекс, шунингдек “Судлар тўғрисида”ги Қонун (2021 й.) мазкур соҳада ҳуқуқий пойдеворни мустаҳкамлади. Бу ҳужжатларда суд фаолиятидаги очиқлик, шаффоқлик ва тушунарлилик принциплари муҳим ўрин тутди.

Маъмурий ишларни кўриб чиқишда **очиқлик** — бу суд фаолияти ҳақида ахборотнинг оммавий ва эркин тарзда этиб боришини таъминлашдир. Ушбу принцип Ўзбекистон Республикаси Конституцияси (43-модда) ҳамда “Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисида”ги Кодексда мустаҳкамланган. Очиқликни таъминловчи асосий механизмлар:

Суд мажлисларининг очиқ ўтказилиши — фуқаролар ва оммавий ахборот воситалари вакиллари суд жараёнларида қатнашишлари мумкин.

Суд қарорларининг расмий веб-сайт www.sud.uz да эълон қилиниши — орқали суд ҳужжатлари очиқ намоёиш этилади.

Жамоатчилик ва ОАВ учун ахборот марказлари ташкил этилиши — суд биноларида ахборот стендлари, маслаҳат бурчаклари фаолият юритмоқда.

Онлайн трансляциялар — айрим суд мажлислари онлайн шаклда жонли эфирда намойиш этилади.

Бу чоралар очикликни таъминлашда муҳим рол ўйнайди ва фуқароларда суд тизимига бўлган ишончни оширади.

Шаффофлик — суд ишлари бўйича қарорлар қабул қилиш жараёнининг аниқ ва асосланган бўлиши, ҳар бир ҳаракатнинг тушунарли механизмларга асосланиши демакдир. Бу принцип суд жараёнидаги барча процессуал ҳаракатлар ҳуқуқий асосланган тарзда амалга оширилиши; тарафларга тенг ҳуқуқлар, бир хил ахборот ва имкониятлар яратилиши; суд қарорларининг ҳуқуқий ва мантиқий жиҳатдан асосланганлиги каби жиҳатларни ўз ичига олади. Шаффофликни таъминлашда қуйидаги жиҳатлар муҳим:

Ҳужжатларнинг очиклиги ва ҳуқуқий асослари — суд қарорлари ва баённомалар аниқ ва текширилиши мумкин бўлган ҳуқуқий асосларга эга бўлиши керак.

Тенг ҳуқуқ ва имкониятлар — ишда иштирок этувчи тарафларга тенг ахборот бериш, баробар ҳуқуқий воситалардан фойдаланиш имкониятини яратиш.

Ҳар бир ҳаракатнинг асосланиши — суд томонидан амалга ошириладиган процессуал ҳаракатлар оқилона, мантиқий ва қонуний асосланиши зарур.

Фуқароларга доимий ахборот тақдим этиш — суд жараёнининг босқичма-босқич тушунтирилиши шаффофликни таъминлайди.

Маъмурий судловда **тушунарлилик** — ҳуқуқий жараён иштирокчиларининг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларини англашлари учун зарур

шарт-шароит яратишни англатади. Тушунарлиликни таъминлаш учун суд қарорлари оддий ва раво тилда баён этилиши; ҳуқуқий атамаларнинг мазмуни тушунтирилиши; фуқароларга ҳуқуқий маслаҳат ва ахборот хизматлари кўрсатилиши талаб этилади. Бу принципнинг қўлланилиши учун қуйидагилар муҳим:

Содда ва раво тилда баён этилган суд қарорлари — ҳуқуқий ҳужжатлар фуқароларга тушунарли бўлиши лозим.

Ҳуқуқий атамаларга изоҳ бериш — техник ёки мураккаб тушунчаларга шундай изоҳ бериш керакки, оддий фуқаро ҳам тушунсин.

Ҳуқуқий ёрдам ва маслаҳатлар — суд биноларида юрист маслаҳатлари, ҳуқуқий ахборот марказлари фаолиятини ташкил этиш.

Мультимедиа воситалари орқали тушунтириш — суд жараёнини тушунтирувчи видеороликлар, график инфографикалар орқали тарқатиш.

Сўнгги йилларда Ўзбекистон Республикасида суд-ҳуқуқ ислоҳотлари доирасида очиклик ва шаффофликни таъминлаш мақсадида бир қатор чоралар амалга оширилди. Жумладан, суд қарорларини “sud.uz” сайтида эълон қилиш амалиёти, суд мажлисларини онлайн тарзда кузатиш имконияти, суд биноларида фуқаролар учун ахборот стендлари ва маслаҳат бурчаклари ташкил этилди.

Маъмурий судларда очиклик, шаффофлик ва тушунарлилик принципларини тўлиқ рўёбга чиқариш ҳуқуқий давлат пойдеворини мустаҳкамлашга, фуқароларнинг судларга бўлган ишончини оширишга хизмат қилади. Бу принципларнинг самарали қўлланилиши учун қуйидагиларни таклиф этиш мумкин:

- 1) Суд қарорлари ва процессуал ҳаракатларнинг тушунарли видеотушунтирмаларини тайёрлаш;
- 2) Суд органлари фаолияти тўғрисида ОАВда мунтазам ахборот беришни кучайтириш;
- 3) Ҳар бир судда ҳуқуқий маслаҳат бурчакларини кенгайтириш;
- 4) Судьялар учун очиклик ва коммуникация кўникмалари бўйича мунтазам малака ошириш курсларини жорий этиш.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, 1992 йил.
2. Ўзбекистон Республикасининг «Маъмурий суд ишларини юритиш тўғрисида»ги Кодекси, 2017 йил.
3. Ўзбекистон Республикасининг «Судлар тўғрисида»ги Қонуни, 2021 йил.
4. www.sud.uz – Ўзбекистон Республикаси суд органларининг расмий веб-сайти.
5. Юридик фанлар номзоди Н.Х.Раҳимовнинг маъмурий ҳуқуқ бўйича илмий мақолалари.
6. “Huquqiy axborot” журнали, 2023 йил, №4.
7. “Адолат ва очиклик” журнали, 2024 йил, №2.
8. Б.Ҳ.Комилов “Маъмурий ҳуқуқ ва судлов тизимида ислохотлар”, Тошкент, 2023.